

Tomáš Butta

SEZNÁMENÍ s Mistrem Janem

Pohledy na českého reformátora Jana Husa
a úryvky z jeho spisů

Praha 2015

Vydala Církev československá husitská
Praha 6, Wuchterlova 5, edice Blahoslav
Lektorovali PhDr. et Mgr. Bohdan Kaňák, Ph.D.,
Mgr. Hana Tonzarová, Th.D.
Jazyková korektura Mgr. Jana Krajčíříková
Přepisy textů Mgr. Pavel Benda
Technická spolupráce Mgr. Marie Trtíková,
Bc. Jarmila Brynychová
Grafická úprava Ing. Pavel Blažek, jpb
Tisk Sprint Servis
Počet stran 88
Vydání druhé
Praha 2015

Publikace vychází s podporou Jihočeského kraje
v rámci projektu Jižní Čechy husitské 2015.

Jihočeský kraj

Jižní Čechy
Husitské 2015

Copyright © CČSH 2015. Všechna práva vyhrazena.
Copyright © ThDr. Tomáš Butta, Th.D.
ISBN 978-80-7000-110-3

Obsah:

I. Úvodem	5
II. Životní cesta a zápas o pravdu Ježíšova evangelia	7
III. Univerzitní vzdělanec	27
<i>Z Husova univerzitního projevu 1409</i>	28
IV. Proslulý kazatel	33
<i>Z kázání na třináctou neděli po sv. Trojici</i> <i>6. IX. 1411</i>	34
V. Vychovatel lidu	41
<i>Jádro učení křesťanského</i>	43
VI. Autor duchovních písní	49
<i>Píseň Jezu Kriste, štědrý kněže</i>	51
VII. Teolog a reformátor církve	55
<i>Ze spisu O církvi</i>	58
VIII. Pastýř a jeho nadčasový list oslovující národ	63
<i>Přátelům v Čechách</i>	66
IX. Posel Kristova pokoje	69
<i>Z řeči o míru</i>	72
X. Husův živý odkaz v průběhu dějin a dnes	77
Seznam užitých pramenů	85
Z literatury	87

Seznam obrazové části:

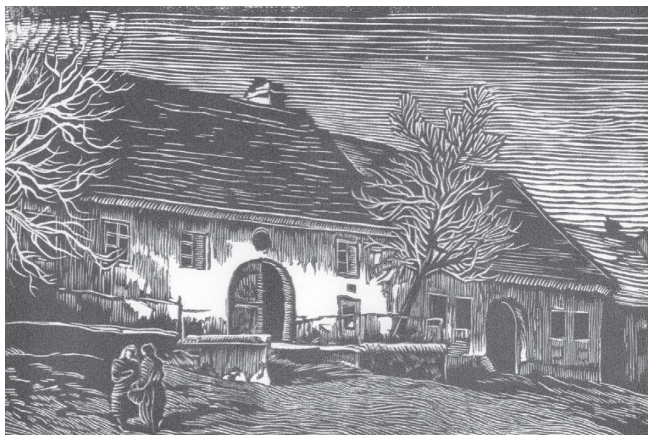
Husův domek v Husinci	8
Procesí duchovních v dobovém zobrazení	8
Budova Karolina v Praze	11
Hráči šachů z iluminovaného rukopisu	11
Kaple Betlémská v Praze	13
Zřícenina Kozího Hrádku	13
Ukřižování Krista	15
Zřícenina hradu Krakovce	16
Nádvoří hradu Krakovce	
– kresba J. Mařáka z 19. století	16
Kostnice – dřevoryt z kroniky H. Schedela	21
Hus na hranici z kroniky Richenthalovy	21
Kalich s hostií a nápis Veritas vincit	48
Husova píseň Jezu Kriste štědrý kněže v Jistebnickém kancionálu	48
Hus káže lidu	62
Jan Hus mezi mučedníky sv. Vavřincem a sv. Štěpánem	84

Na přední obálce je podobizna Husova podle ilustrace z bratrského kancionálu ze 16. století.

Na zadní straně je detail z utrakvistického oltáře z Chrudimi s obrazem M. Jana Husa kolem roku 1500.

II. Životní cesta a zápas o pravdu Ježíšova evangelia

Většina novodobých historiků se kloní k názoru, že místem Husova narození (kolem roku 1371) je jihočeský Husinec. Nachází se zde venkovský dům, jehož nejpamátnejším prostorem je tzv. Husova světnička. Do místnosti, v jejíž zadní části je „černá kuchyně“, se vstupuje po dřevěných schodech z průjezdu domu. Podle tradice se zde Jan Hus narodil a v této místnosti žil jako malý chlapec. Podle legendárního vyprávění v době svého pobytu v exilu v jižních Čechách Mistr Jan Hus z okna tohoto domku kázal svým krajanům. Je dosvědčeno v 17. století, že lidé si v úctě k českému reformátorovi odnášeli dokonce kousky dřeva z Husova domu. Prostředí domku a památná světnička symbolicky ukazují, že Mistr Jan Hus pocházel z chudých a prostých poměrů, jak to zdůraznil již v 15. století v jeho životopise utrakvistický kněz Jiřík Heremita: **„Kterýžto věrný a svatý člověk Mistr Jan Hus byl rodem z městečka řečeného Husince, člověk z chudých rodičů chudý a z prostých prostý... Jan Hus hned od dětinství svého Pánu Bohu obětován jest od matky své jako onen prorok Samuel. Nebo matka jeho vedouc pacholíka do školy a nesouc pecen chleba mistru školnímu, než do města Prachatic došla, sedmkrát na cestě poklekla, modlíc se Pánu Bohu za svého syna, prosíc, aby jej ráčil Pán Bůh ke své cti a chvále vésti a k prospěchu lidu svému“** (Život, to jest šlechtné obcování svatého kněze Mistra Jana Husi, kazatele českého, od kněze Jiříka Heremity. In: Mistr Jan Hus. Listy

a projevy. *Životopis od Jiříka Heremity. K tisku upravil F. M. Bartoš. Praha 1947, cit s. 38).*

Na dobu svého mládí, kterou prožíval Hus ve velmi chudých poměrech, zaznamenal vzpomínku ve svém spise *Výkladů*: „... **jako já kdy sem byl žáčkem lačným, udělaje lžíci z chleba, dotud jsem jedl hrách, až sem i lžíci snědl**“ (*Výklad delší na desatero přikázanie. In: Magistri Iohannis Hus. Opera omnia I. Výklady. Academia Praha 1975, cit. s. 320*). V jiné ze svých vzpomínek na mládí zachycené v jeho spise *O svatokupectví*, si vybavuje, jak toužil být knězem. Odkrývá, že to bylo z povrchních motivů a z důvodu touhy po společenské prestiži, které se tehdy duchovenstvo těšilo: „**Protož já vyznávám svú zlu žádost, že když sem byl žáčkem, tehdy měl sem mysl, abych brzo byl knězem, abych tak měl dobré bydlo¹ a rúcho a byl lidem vzácen. Ale zlu tu žádost poznal sem, když sem Písmu srozuměl** (*O svatokupectví Mistr Jan Hus. In: Opera omnia. Drobné spisy české. Academia Praha 1985, cit. s. 228*). Církevní historik Amedeo Molnár upozorňuje na významnou Husovu výpověď „**když sem Písmu srozuměl²**“ (*Molnár Amedeo: Hledej pravdu! Jan Hus. In: Na rozhraní věků. Cesty reformace. Vyšehrad Praha 1985, cit. s. 12; Srov. Wernisch Martin: Husitství. Raně reformační příběh. Brno 2003, s. 24*). Ačkoliv u Husa není zřetelný radikální náboženský a silný mystický zážitek, jako je tomu třeba u Milíče z Kroměříže, přesto prožíval Hus vnitřní proměnu a postupné duchovní zrání. Významnou úlohu v tom jistě sehrálo Písmo

¹ Obydlí, bydlení.

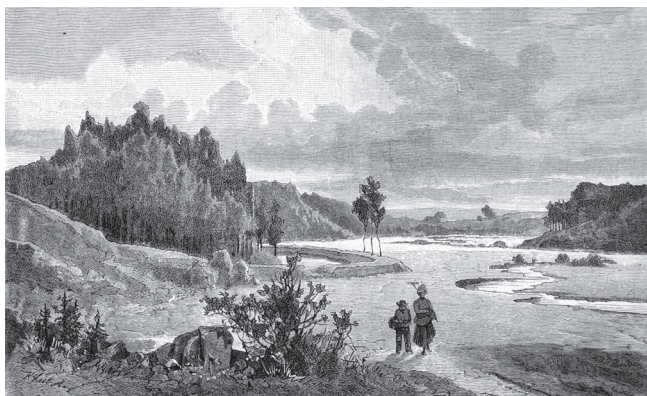
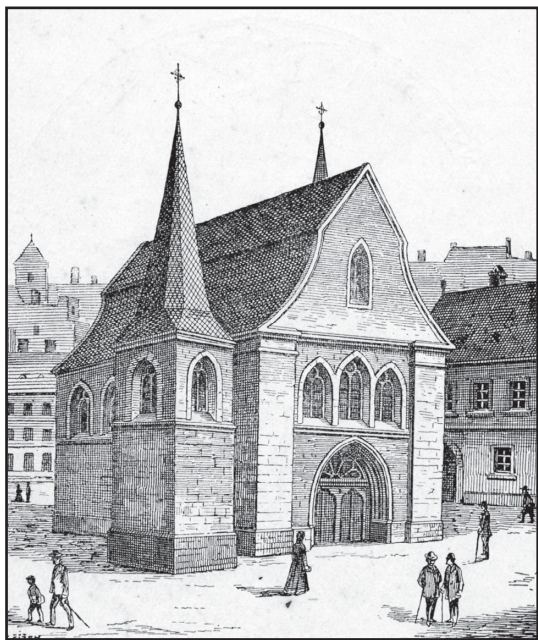
² Porozuměl, pochopil.

svaté a jeho studium. Z něho stále zřetelněji rozpoznával Hus živé a aktuální poselství Ježíšova evangelia. Jan Hus vedl svůj vnitřní zápas o hloubku a opravdovost křesťanské víry. I později ve svědectvích, kdy již své kněžství chápal velmi vážně, se vyskytuje Husovo uvědomování si nebezpečí povrchnosti a domýšlivosti spojené s oblibou vnějšího oděvu. Mistru Martinovi, svému žákovi, později psal: „*Bojím se také, nenapravíš-li života svého upouštěje od krásných šatů a nadbytečných, že těžce budeš pokárán od Pána; jakož i já nešťastný budu pokárán, jenž jsem je míval dav se svěsti špatným zvykem lidí, mezi nimiž byl jsem raněn proti Bohu duchem pýchy. A proto, že s mé mluvení a hlásání veřejné od mládí svého znamenitě poznal, není mi třeba ti více psáti. Ale prosím tě pro milosrdenství Ježíše Krista, abys mne nenásledoval v žádné lehkomyšlnosti, kterou s na mně spatřil. Víš, že jsem – jak mne to bolí! – před kněžstvím svým rád a často hrál v šachy, zmařil čas a často jiné i sebe onou hrou přivedl do hněvivosti. Protož dopustiv se i jiných chyb bezpočetných, odevzdávám se tvým prosbám k Pánu nejmilostivějšímu za odpuštění...*“ (Mistru Martinovi, žákovi svému. In: *Listy Husovy. Upravil a přehlédl Bohumil Mareš, Praha 1901, cit. s. 156–157*). V jiném z dopisů tomuto svému žákovi píše: „*Prosím tě pro Boha, roucho stkvělé³ nechtějž si oblibovati, jaké jsem já žel! si oblíbil a nosil, žádného nepodáváje příkladu pokornosti lidu, kterému jsem kázal*“ (Mistru Martinovi, žákovi svému. In: *Listy Husovy. Upravil a přehlédl Bohumil Mareš, Praha 1901, cit. s. 226*).

³ Skvělé, krásné, nádherné.

Mistr Jan Hus přišel ze svého rodného kraje a venkovského prostředí do Prahy a otevřela se mu cesta ke vzdělání a působení na Karlově univerzitě. Rok 1409 můžeme chápat jako vrchol Husova vzestupu, úspěšnosti a slávy. V tomto roce se Hus dostává do čela věhlasné pražské univerzity, kterou založil Karel IV, a stává se rektorem univerzity (rector universitatis). Rektor měl oprávnění nosit hedvábný biret, prsten a knihu univerzitních stanov. Volba rektora a jeho ustanovení patřily k velkým slavnostem, kdy se zvolenému člověku dostávalo mnoho poct. Dochoval se projev, který Hus pronesl jako nově zvolený rektor v říjnu 1409. Za základ rektorské řeči byl zvolen verš z Matoušova evangelia: „Mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených“ (Mt 22,14). Hus před shromážděnými vzdělanci v Karolinu pronesl projev, který dokládá, že byl mužem hluboké pokory. Není to jen vybroušená rétorika a běžné klišé slavnostní řeči, ale jeho osobní vyznání. Není to předstíraná póza, ale upřímný postoj učedníka a následovatele Ježíše Krista. Jakkoli se mu dostává významné pocty, zachovává si Hus postoj vnitřní nezávislosti i bázně a pokory: ***„Chvěji se a ostýchám před chválou ..., neboť běda, nedostává se mi podmínek, jichž je třeba, aby byl kdo volen a zvolen, protože nezárí ve mně ani svatost života ani užitečnost pro službu celku ani jasná rozumnost ... Proto v neklidu obávaje se slov námětu ... ustavičně si připomínám, že je mnoho povolaných, málo však vyvolených. Vskutku velmi se musím trásti, nejen já, ale vy všichni ... všichni se musí těšit jenom z Božího milosrdenství, nikdo nesmí být domýšlivý na vlastní síly“*** (M. Jan Hus jako

univerzitní rektor a profesor. Výbor z jeho projevů sestavil dr. Evžen Stein. Praha 1948, cit. s. 18–21).

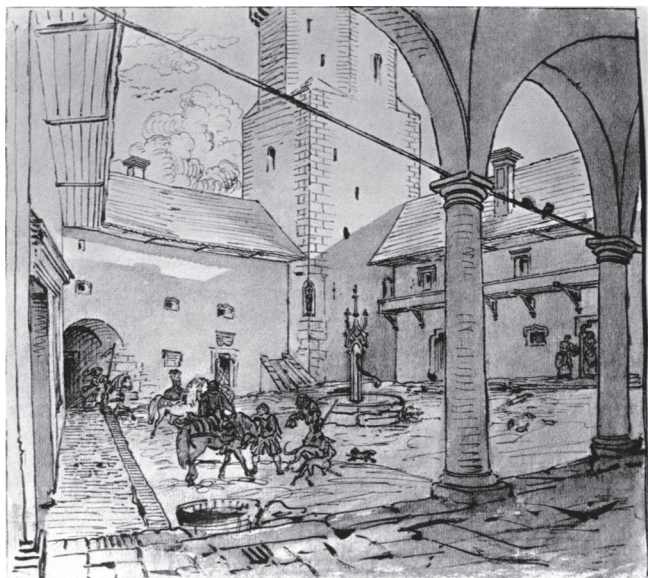
V té době již byl uznávaným a vyhledávaným kazatelem v univerzitní Betlémské kapli, jejímž kazatelem se stal v roce 1402. Jestliže rokem Husova „vrcholu“ je rok 1409, pak druhý milník v jeho životě je zlomový rok 1412 (*Srov. Šmahel František: Jan Hus. Život a dílo. Praha 2013, s. 121*). Byl to rok plný napětí a nepokojů.

V Praze se prodávají odpustky, při protestech umírají mladí lidé, na Prahu je uvalen interdikt.⁴ V tomto roce Hus píše své odvolání ke Kristu a odchází z Prahy do exilu. A opět se obraťme k pramenům, které nám umožňují nahlédnout do Husova nitra a poznávat jeho těžké rozhodování a zápas jeho svědomí. Tentokrát nahlédneme do dopisu, který adresoval svým zástupcům a spolupracovníkům v Betlémské kapli – Mikuláši z Miličína, Martinu z Volyně a Havlovi. Hus jim v roce 1412 píše: „**Pročež, maje horlivou snahu kázati slovo Boží, jsem pln tesklivosti⁵, poněvadž nevím, co mám činiti ...**“ (*Sto listů M. Jana Husi. Vybral, latinské přeložil a poznámkami doprovodil Bohumil Ryba, Praha 1949, cit. s. 82*). Hus stojí před otázkou, zda má raději odejít z Prahy do exilu anebo má v Praze zůstat. V tomto rozhodování se obrací k Písmu svatému. Ale v Bibli nenachází jednoznačnou odpověď. Na jedné straně cituje výrok Ježíšův z Janova evangelia z 10. kapitoly: „Dobrý pastýř pokládá duši svou za ovce, ale nájemník, který není pastýř, vida vlka, opouští ovce a utíká“ (J 10,11-12). Současně však cituje opačný výrok Kristův

⁴ Dočasný zákaz bohoslužebných úkonů jako trest pro jednotlivce nebo i celou oblast.

⁵ Naplněn smutkem.

pojetí církve, svoboda svědomí a další. Název Církve československé byl v roce 1971 doplněn o charakteristiku „husitská“. Do 2. vatikánského koncilu spojeného i s pozoruhodným vystoupením kardinála Berana byl v Římskokatolické církvi k Husovi přístup spíše negativní. Nový postoj nastal v době papeže Jana Pavla II., který vyslovil v roce 1999 lítost nad jeho smrtí a zařadil ho mezi reformátory církve. K tomuto dialogu, odbornému zkoumání a novému přístupu k Husovi přispělo významnou měrou v roce 1993 Bayreutské sympozium a z Husitské teologické fakulty univerzity Karlovy církevní historik prof. Jan B. Lášek a systematický teolog prof. Zdeněk Kučera. V roce 2005 se uskutečnila na Pražském hradě výstava k 590. výročí Mistra Jana Husa, na níž se podíleli také historici z Církve československé husitské.

K husitství se staví společnost dnes spíše negativně nebo neutrálně. Husovo jméno a jeho příběh má přesto v české i evropské společnosti určitou rezonanci. Aktuálnost M. J. Husa spočívá v jeho životním příběhu, který je velmi silný a oslovuje již sám o sobě. Pod obrazy rozmanitých interpretací této osobnosti a dobovým patosem se skrývá živý autentický příběh člověka, který prošel vnitřním zráním, vývojem, obtížným rozhodováním a zápasem. Muž z nejprostších a nejchudších poměrů se zařadil mezi intelektuální elitu své doby. Stal se rektorem pražské univerzity a proslulým kazatelem s mimořádným respektem a vlivem pro svoji křesťanskou opravdovost. Zažil společenský vzestup a pak náhlý nečekaný pád. Skončil jako osoba církevně i společensky znemožněná. Dnes je zřejmá snaha

ze strany některých historiků ukázat lidskou stránku českého reformátora. Hus byl prý příliš kritický, neuvažoval realisticky, byl konfliktní, byl ctižádostivý. Je to patrné i v publikaci Jiřího Kejře „Hus známý a neznámý“, která vyšla v roce 2010. Tyto pokusy o novou interpretaci však neumenší Husův význam v minulosti ani přítomnosti. Hus bezesporu přispěl k rozvoji kultury našeho národa. Jako kazatel oslovoval široké vrstvy národa a své dopisy z kostnického vězení adresoval českému národu. Ve svých projevech vyjadřoval hrdost na císaře a českého panovníka Karla IV. a na pražskou univerzitu. Jeho vlastenectví a národní cítění bylo zřejmé. A přece se u Husa nesetkáváme s nepřátelským nacionalismem, nýbrž s křesťanským univerzalismem. Vyjádřil to ve Výkladu Desatera ve 44. kapitole takto: **„Dím to k svému svědomí, že kdybych znal cizozemce odkudkolivěk v jeho ctnosti, on více Boha miluje a o dobré stojí než můj vlastní bratr, byl by mi milejší než bratr. A proto kněží dobří Engliši jsou mi milejší než nestateční kněží čeští, a Němec dobrý milejší než bratr zlý.“** Hus usiloval o sociální spravedlnost ve své době a upozorňoval na zjevné křivdy a útlak. Nebyl však sociálním revolucionářem, nýbrž náboženským reformátorem vycházejícím z biblického svědectví. Ukazoval, že svět si sice váží lidí bohatých, ale u Boha tomu tak není. Husovy názory na společnost a její spravedlivější uspořádání vycházely z Bible, z Ježíšova evangelia a z poznání lidské hodnoty a důstojnosti před Bohem.

Husův živý odkaz spočívá především v rovině náboženské a mravní. Můžeme se domnívat, že Hus jako

náboženský reformátor se do naší doby příliš nehodí. Přesto je i naše doba charakteristická svým novým religiózním zájmem. V tomto smyslu Hus jako náboženská osobnost, a to v kontextu celé křesťanské kultury, může znovu promlouvat a nás oslovovat. Hodnoty, které Hus zastával, mají náboženský a biblický charakter. To se týká i ústředního pojmu pravda (Srov. Ž 25,5; J 14,6; J 17,7; 2 K 13,8; Ef 4,21; 1 Pt 1,22). Husova osobnost svým silným etickým zaměřením náleží ke specifické české spiritualitě, jak to vyslovil prof. Tomáš Halík. Může se zdát, že Hus měl až příliš vysoké mravní nároky na tehdejší církev, na společnost i na jednotlivce. Žijeme sice v jiné době a v jiné situaci, přesto rezignace na etické hodnoty není dobrou cestou ani pro jednotlivce ani pro společnost. Hus je nám na jedné straně vzdálený a na druhé straně blízký. Je nám velmi vzdálen jako muž středověku vyznačující se náboženskou upjatou horlivostí provázenou skromností až askezí. Je nám blízký tím, že nám klade otázky dotýkající se hodnoty pravdy, otázky lidského svědomí a otázky naší účinné solidarity s druhými.

Seznam užitých pramenů

Husitské manifesty. Soubor textů shromáždil, české upravil, latinské a německé přeložil, předmluvou, poznámkami a vysvětlivkami opatřil Amedeo Molnár. Praha 1980.

Konec o svatém muži a ctihodném muži mistru Janu Husovi, horlivém milovníku pravdy Ježíše Krista, a jeho utrpení, jež pokorně vytrpěl. In: Ze zpráv a kronik doby husitské. Praha 1981.

Listy Husovy. Upravil a přehlédl Bohumil Mareš, Praha 1901.

M. Jan Hus. Betlémské poselství. Svazek první. Praha 1947.

M. Jan Hus jako univerzitní rektor a profesor. Výbor z jeho projevů sestavil dr. Evžen Stein. Praha 1948.

Magistri Iohannis Hus. Opera omnia I. Výklady. Academia Praha 1975.

Magistri Iohannis Hus. Opera omnia IV. Drobné spisy české. Academia Praha 1985.

Mistr Jan Hus. Husova výzbroj do Kostnice. K vydání připravili F. M. Dobiáš a Amedeo Molnár. Kalich Praha 1965.

Mistr Jan Hus O církvi. Přeložili a poznámkami opatřili František M. Dobiáš a Amedeo Molnár, Československá akademie věd, Praha 1965.

Mistr Jan Hus. Postila. Vyloženie svatých čtení nedělních. Praha 1952.

Sto listů M. Jana Husi. Vybral, latinské přeložil a poznámkami doprovodil Bohumil Ryba, Praha 1949.

Vybrané spisy Mistra Jana Husi. Pořádá František Žilka. Jilemnice bez vrocení.

Zpěvník Církve československé husitské. Praha 2005.

Život, to jest šlechetné obcování svatého kněze Mistra Jana Husi, kazatele českého od kněze Jiříka Heremity. In: Mistr Jan Hus. Listy a projevy. Životopis od Jiříka Heremity. K tisku upravil F. M. Bartoš. Praha 1947.

Z literatury:

ČORNEJ Petr: *Velké dějiny zemí Koruny české V. (1402–1437)*. Praha – Litomyšl 2000.

ČORNEJ Petr: *Druhý život husitství*. *Universum. Revue křesťanské akademie*. 2013, č.1, s. 17–40.

DAVID V. Zdeněk: *Nalezení střední cesty. Liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*. Praha 2012.

DOBIÁŠ F. M. a MOLNÁR A.: *Husova výzbroj do Kostnice*. Praha 1965.

Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník. K vydání připravil J. B. LÁŠEK, Praha 1995.

Hus stále živý. Sborník studií k 550. výročí Husova upálení. Uspořádal M. KAŇÁK, Praha 1965.

Husitské manifesty. Uspořádal a přeložil A. MOLNÁR, Praha 1980.

Husitský Tábor, Suplementum 1, Tábor 2001.

KALIVODA Robert.: *Husitské myšlení*. Praha 1997

KEJŘ Jiří: *Hus známý i neznámý*. Karolinum Praha 2010.

LÁŠEK Jan Blahoslav: *Kristův svědek Mistr Jan Hus*. Praha 1991.

MACEK Josef: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha 2001.

MASARYK Tomáš. G.: *Jan Hus. Naše obrození a naše reformace*. Praha 1903.

Mistr Jan Hus 1415–2005. Vydáno u příležitosti výstavy na Pražském hradě ve dnech 29. června – 25. září 2005. Praha 2005.

MOLNÁR Amedeo: Na rozhraní věků. Cesty reformace. Vyšehrad Praha 1985.

Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku. Uspořádali Zdeněk KUČERA, Tomáš BUTTA, Církev československá husitská. Praha 2012.

ŠMAHEL František: Husitské Čechy. Praha 2008.

ŠMAHEL František: Jan Hus. Život a dílo. Praha 2013.

WERNISCH Martin: Husitství. Raně reformační příběh. Brno 2003.